

KINDEROPVANGCRISIS

Impact op vrouwen met migratieachtergrond

ella vzw | kenniscentrum gender en etniciteit

Myrthe Van der Meulen

INLEIDING

Het pamberprotest sinds midden november 2022, waarbij ouders hun kinderen elke woensdag meenemen naar het Vlaams parlement om te protesteren tegen de kinderopvangcrisis, zal u wellicht niet ontgaan zijn (Kind en Gezien, 2023; Struys 2023b). Er zijn al langer structurele problemen binnen de kinderopvang sector. Dit hot topic wordt dan ook verder uitgeklaard in deze factsheet, vanuit een kritische en intersectionele ella vzw-blik.

Ella vzw legt de nadruk op het in rekening brengen van levenservaringen op het kruispunt etniciteit, gender en andere diverse intersecties. In deze factsheet ligt de nadruk op moeders omwille dat zij ook in onze samenleving vaker gezien worden als de primaire zorgverleners van het kind. Bovendien zijn moeders vaak onderhevig aan een moederschapsideologie dat maatschappelijke rollen toekent en waarbij de opvoeding centraal staat boven betaald werk (Florian, 2018; Lee et al. 2020). De heersende ideologie kan op zijn beurt kinderopvangondersteuning ontmoedigen (Lee et al. 2020). In het bijzonder voor moeders met een migratieachtergrond (en/of vrouwen in armoede en vrouwen van kleur). Aangezien de combinatie van racisme, klasse ongelijkheid, armoede, seksisme en genderongelijkheid disproportioneel in hun nadeel spelen. Een belangrijke kanttekening is dat de groep vrouwen met een migratieachtergrond niet homogeen is. Binnen deze groep vrouwen zijn er onderling ook nog verschillen in ervaringen van in- en uitsluiting op basis van bijvoorbeeld leeftijd, migratie- en verblijfstatus, socio-economische status, opleidingsniveau, etnisch-culturele afkomst, etc. én de combinatie van deze factoren. Er is hier een nood aan aandacht voor de ongelijkheid binnen de ongelijkheid. Dankzij deze analysemethode worden vrouwen met een migratieachtergrond in het daglicht geplaatst en wordt de sociale ongelijkheid zichtbaar(der).

Deze factsheet heeft als doel om de structurele problemen binnen de kinderopvang aan te kaarten en het bewustzijn te vergroten specifiek in relatie tot de diverse groep van vrouwen met een migratieachtergrond. Daarnaast moedigt ella vzw de lezers aan om vanuit een kruispuntperspectief naar de impact van kinderopvang te kijken. De factsheet focust zich op de volgende vijf thema's omtrent kinderopvang: (1) huidig beleid in Vlaanderen, (2) impact op de arbeidsmarkt, (3) (on)toegankelijkheid van de kinderopvang, (4) kinderopvang in enkele andere gidslanden & (5) beleid in beweging. Afsluiten doen we met een conclusie en aanbevelingen.

1. HET HUIDIG BELEID IN VLAANDEREN

Kinderopvang kent drie belangrijke maatschappelijke functies: een sociale, pedagogische en economische functie (Beleid kinderopvang, 2021). Het Vlaams Agentschap Opgroeien bereidt het beleid hieromtrent voor. Het kinderopvangbeleid wordt verder bepaald door de lokale gemeentebesturen (Lokaal beleid, 2021). Deze besturen zorgen ervoor dat ouders de nodige informatie krijgen over het aanbod rond kinderopvang. Daarnaast speelt het advies van het lokale bestuur een belangrijke rol bij de ontwikkeling van het kinderopvangaanbod. Het kinderopvangbeleid bestaat zo dus uit lokale beleidsdoelstellingen die onder andere berusten op een omgevingsanalyse. Deze analyse omvat subjectieve en objectieve gegevens zoals cijfers, aanbod, statistieken etc. over de kinderopvang. Daarnaast dient er ook rekening gehouden te worden met de Vlaamse beleidsdoelstelling voor Welzijn, Volksgezondheid en Gezin. Tot slot wordt het kinderopvangbeleid afgestemd met andere beleidsdoelstelling in functie van de strategische meerjarenplanning (Lokaal beleid, 2021).

Momenteel, in het grootste deel van de opvang, betaal je via een inkomenstarief. Dit is een prijs op basis van je gezinssamenstelling en inkomen (Inkomstentarium, 2021). De gemiddelde kost van één dag kinderopvang hangt af van (niet-) inkomen gerelateerde opvang. Bij inkomen gerelateerde opvang bedraagt de gemiddeld prijs tussen €5,24 en €29,09 per dag. Bij niet-inkomen gerelateerde kinderopvang bedraagt de gemiddeld dagprijs tussen de €28 en €32 (Inkomstentarium, 2021; KidsLife - kinderbijslagfonds, z.d.). Ondertussen loopt er een actieplan omtrent kinderopvang dat de toekomst en veiligheid van kinderopvang wil versterken. Enkele verwezenlijkingen van dit actieplan: extra budget voor bijkomende medewerkers, hogere subsidies voor kinderopvang van 1 januari 2023, etc. (Actieplan kinderopvang, 2022).

2. IMPACT KINDEROPVANG OP DE ARBEIDSMARKT

Arbeidsinactiviteit en- discriminatie zijn tot op heden een actueel probleem. In België is 44,2 procent van de 25- tot 64-jarigen met een nationaliteit buiten de EU 'inactief' in 2022. Daarvan is 59,3 procent van de vrouwen met een nationaliteit buiten de EU 'inactief' op de arbeidsmarkt (Baert et al.,2022). Vanuit de kritische en intersectionele ella vzw-blik moet hier bij het gebruik van het woord 'inactief' een kanttekening gemaakt worden. Het dominante denkbeeld omtrent vrouwen die niet aanwezig zijn op de betaalde arbeidsmarkt, is dat zij geen bijdragen zouden leveren aan het economisch systeem (Project Arbeid - ella vzw, 2015). Zo worden vrouwen met een migratieachtergrond vaak als ongeëmancipeerd en inactief gezien. Desalniettemin verrichten vrouwen vaak onbetaalde arbeid zoals vrijwilligerswerk, huishoudelijke taken, zorgarbeid etc. Maar deze activiteiten worden niet gelegitimeerd. Bovendien houdt het Vlaamse beleid geen rekening met deze arbeidsvorm. Het is van belang om deze vrouwen te erkennen als actief lid van onze samenleving. Daarnaast moet de toegankelijkheid van de 'reguliere' arbeidsmarkt vergroot worden voor vrouwen met een migratieachtergrond (Project Arbeid - ella vzw, 2015).

Eén van die redenen waarom vrouwen minder aanwezig zijn op de betaalde arbeidsmarkt is omdat zij vaker thuis blijven om voor de kinderen te zorgen, wat de opgelegde moederschapsideologie versterkt (Lee et al. 2020). Bovendien is kinderopvang duur. Dit maakt dat kinderopvang voor vele gezinnen een hap uit hun gezinsinkomen is (KidsLife - kinderbijslagfonds, z.d.). Om de kosten te beperken blijven vrouwen vaker thuis om voor de kinderen te zorgen. Indien kinderopvang goedkoper wordt, zou er een grotere groep kunnen deelnemen aan de arbeidsmarkt (Persoonlijke communicatie, Lippens L., 8 november 2022). Echter ziet men dat formele kinderopvang, onthaalouder en crèches, juist meer toegankelijk is voor ouders met een reeds stabiele job (Biegel et al., 2021). Ouders met een migratieachtergrond en/of met een lagere sociaaleconomische status, gaan formele kinderopvang minder gebruiken. Uit onderzoek blijkt dit problematisch aangezien het gebruik van kinderopvang echter de ontwikkeling van het kind bevordert (Biegel et al., 2021).

Naast de economische functie, vervult een kinderopvang ook een sociale en pedagogische functie. Zo maakt kinderopvang de combinatie werk en gezin mogelijk maar het is ook een sociale ontwikkelingsplaats en het stimuleert de maatschappelijke integratie in de samenleving (Demey, 2021).

3. DE (ON)TOEGANKELIJKHEID VAN KINDEROPVANG

Het gebruik van een kinderopvang brengt tal van voordelen met zich mee. Alleen zijn deze voordelen niet voor alle mogelijke gebruikers van toepassing. Echter blijkt opvang gunstig te zijn voor de ontwikkeling van kinderen, het kan kinderen ondersteunen bij onder andere hun taalvaardigheid, schoolrijpheid etc. De kinderopvang versterkt de kinderen hun pre-academische vaardigheden dankzij de cognitieve stimulatie (Cabrera et al., 2020). Verder blijkt dat als kinderopvang van een hoge kwaliteit is, dit op lange termijn de ontwikkeling van het kind positief beïnvloedt (Esping-Andersen et al. 2012; Biegel et al., 2021). Daarnaast kan de toegang tot kinderopvang, de arbeidsparticipatie van de moeder vergemakkelijken. Aangezien momenteel in België bijna zes op tien van alle 25- tot 62-jarige vrouwen met een migratieachtergrond niet aanwezig (kunnen) zijn op de arbeidsmarkt. Met deze afwezigheid doet België het minder goed dan alle andere landen met Eurostat-gegevens (Baert et al., 2022). Door deel te nemen aan de arbeidsmarkt kan het gezinsinkomen toenemen en de risico's op sociale uitsluiting en armoede beperkt worden (Bauerns et al. 2012). De kinderopvang is in het bijzonder extra gunstig voor gezinnen in kansarmoede (Biegel et al. 2021). Het is echter opvallend dat groepen die het meeste baat hebben bij kinderopvang er minder gebruik lijken van te maken (Biegel et al. 2021). Daar schiet het beleid rijkelijk tekort ondanks tal van aanbevelingen die reeds jaren geformuleerd worden vanuit de onderzoekswereld en de praktijk.

Van alle Europese landen behoort België bij één van de landen met de hoogste beschikbaarheid aan formele kinderopvang (Biegel et al., 2021). Echter is de toegang tot de kinderopvang niet even toegankelijk voor iedereen ondanks de gekende voordelen. De bestaande kinderopvang wordt vaak ervaren als een hoge drempel voor arbeid 'inactieve' moeders met een migratieachtergrond (Minderhedenforum vzw, 2019). Zo ligt het gebruik van de kinderopvang en de werkgelegenheid bij moeders met een migratieachtergrond behoorlijk lager dan bij moeders zonder een migratieachtergrond (Biegel et al., 2021). Zo blijkt dat kinderen van ouders met een migratieachtergrond of laagopgeleiden, 37% minder gebruik maken van de kinderopvang (Jessen et al., 2020). Ondanks kinderen van ouders met een lager opleidingsniveau en kinderen van ouders met een migratieachtergrond juist het meeste baat bij kinderopvang hebben (Jessen et al., 2020). De verschillen in gebruik van kinderopvang bij moeders met en zonder een migratieachtergrond is gedeeltelijk te verklaren aan de hand van verschillen in sociaal-demografische kenmerken, beschikbaarheid van (in)formele opvang en de kansen op de arbeidsmarkt (Biegel et al., 2021). In het bijzonder blijven deze verschillen bestaan voor specifieke groepen, voornamelijk voor Turkse vrouwen (Biegel et al., 2021). De combinatie gezin en werk, dat via allerlei maatregelen mogelijk is, is meestal weggelegd voor diegene die op de arbeidsmarkt al een sterke positie hebben verworven (Minderhedenforum vzw, 2019).

4. KINDEROPVANG IN ENKELE ANDERE GIDSLANDEN

In Nederland betalen ouders momenteel een gemiddeld dagprijs van €81,54, de kost wordt echter wel verminderd aan de hand van een kinderopvangtoeslag. Desalniettemin wil het Nederlandse kabinet tegen 2025 (bijna) gratis kinderopvang doorvoeren in het kader van het vergroten van kansengelijkheid en de toegankelijkheid op de arbeidsmarkt. In het coalitieakkoord (2021, p. 23) wil men een goede start voor elk kind in de kinderopvang verzekeren met het oog op de ontwikkeling van het kind. En om het bovendien voor ouders makkelijker te maken om te werken (Plantenga et al., 2022). In ons ander buurland Frankrijk betalen ouders beduidend minder voor kinderopvang. Zo bedraagt de dagprijs, afhankelijk van hun inkomen, tussen 35 cent en €2,50 (Debackere, 2022). In Zweden zijn dankzij subsidies de kosten voor de ouders ook laag. De dagprijs bedraagt gemiddeld €4,5 afhankelijk van het ouderlijke inkomen. Daarnaast is kinderopvang in Zweden van hoge kwaliteit en wordt er gewerkt met een educatief programma (Skolverket, 2023).

Op vlak van begeleider-kindratio in Europa zweeft België onderaan de ranglijst (Sociaal Net, 2021). Zo is er in België de regel dat één begeleider over maximum negen kinderen toezicht mag houden (Agentschap Opgroeien, 2021). In Nederland daarentegen is de begeleider-kindratio gemiddeld genomen één begeleider op vijf kinderen, jonger dan 4 jaar (Ministerie van Algemene Zaken, 2021). In Frankrijk bedraagt de begeleider-kindratio één op vijf, net zoals in Zweden, Polen en Denemarken. In Griekenland en Finland daarentegen is het één op vier. En in Groot-Brittannië één begeleider per drie kinderen (Debackere, 2022). Zo blijkt uit Europees onderzoek dat een lage begeleider-kindratio voor een betere kwaliteit van de kinderopvang zorgt (Guio et al., 2021). In andere landen loopt men zodus voor op het uitbouwen van meer betaalbare en kwaliteitsvolle kinderopvang.

5. KINDEROPVANGBELEID IN BEWEGING

Momenteel is er heel wat aan het bewegen binnen en buiten de kinderopvang. Met name de lange wachtlijsten, personeelstekorten, noodgedwongen sluiting van kinderopvang, etc. Om tegemoet te komen aan de noden van de ouders pleitte Vlaams minister van Welzijn Hilde Crevits nog recent voor een vlotte wisselwerking tussen ouders en hun kinderopvang. Zo wil ze dat ouders de inspectieverslagen van de kinderopvang kunnen lezen (Crevits, 2023). Desalniettemin herintroduceert de voorzitter van Vooruit, Conner Rousseau, het idee voor een deeltijdse crècheplicht. Professor Wim Van Lancker reageert hierop in een krantenartikel van De Standaard en zegt wat het probleem hiervan is:

'Om te beginnen: het grote tekort aan plaatsen in de kinderopvang, het grote personeelstekort en de kwaliteit die niet overal gegarandeerd is. Er is nu al te weinig aanbod. Dan wordt het helemaal hopeloos als er een verplichting komt. Vooruit moet eerst een plan hebben om de kwaliteit van de bestaande kinderopvang op te trekken.' Daarnaast kaart professor Van Lancker aan dat er een zeer ongelijke toegang in België is tot de kinderopvang. Zo maken ouders van kinderen in armoede veel minder gebruik van de kinderopvang, wat aansluit bij bovenstaande onderzoeken (Struys, J., 2023).

Er is niet enkel beweging vanuit de politiek maar ook vanuit de burger. Bijvoorbeeld het Pamperprotest, zoals reeds eerder vermeld in de inleiding. Het terugkerende element hierbij is dat negen kinderen per begeleider onwerkbaar is voor velen (Struys, 2023b). Zo zijn Vlaamse kinderbegeleiders verantwoordelijk voor acht tot negen baby's/peuters. Dit is de hoogste begeleider-kindratio in Europa (Beel, 2021). De draagkracht achter het Pamperprotest is het Crisiskabinet Kinderopvang 2.0. Zij strijden voor de kinderopvang en willen de structurele problemen hieromtrent aanpakken. Zij zeggen dat er nood is aan een Marshallplan voor een kwaliteitsvolle kinderopvang. Bovenop de wekelijkse pamperprotesten, liepen ze ook mee in de non-profit betoging op 31 januari (Kind en Gezien, 2023).

CONCLUSIE

Het huidige Vlaamse beleid omtrent kinderopvang schiet te kort in het tegemoet komen aan de noden van alle ouders. Aangezien ouders en in het bijzonder ouders met een migratieachtergrond en/of lage sociaaleconomische status, nog tal van drempels ervaren in de toegang tot de kinderopvang. Het is belangrijk om ten alle tijden de problematiek en noden omtrent kinderopvang te benaderen vanuit een kruispuntperspectief. Om zo een breed zicht te krijgen op de maatschappelijke positie van gezinnen, en in het bijzonder vrouwen met een migratieachtergrond met een nauwkeurige aandacht voor de intersecties van ongelijkheid.

De kinderopvang staat op een kantelpunt en wordt met argusogen bekeken. Dankzij de huidige maatschappelijk druk die op de kinderopvang wordt uitgeoefend, sijpelt de noodzaak van deze crisis binnen in vele huiskamers. De problemen zijn helder, de mogelijke stappen ook. In de volgende Septemберverklaring, de bespreking van de politieke agenda van het komende jaar, zou de eerste broodnodige stap gezet moeten worden. Als het van ons af hangt, moeten de veranderingen nu komen want het is vijf voor twaalf!

AANBEVELINGEN

Er is een nood om verder inzicht te krijgen in de tal van mechanismen die ten grondslag liggen aan de kinderopvangcrisis. Daarnaast wil ella vzw vanuit eigen onderzoek (2015) en andere wetenschappelijke studies, aanbevelingen naar voorschrijven. Uit de beleidsaanbeveling van het Project Arbeid van ella vzw (2015) wordt reeds het volgende aangeraden: *“Kwalitatieve en betaalbare kinderopvang voor iedereen. Juist ook voor alleenstaande moeders en werkzoekende vrouwen (met een migratieachtergrond).”* Deze stelling vat de volgende acht aanbevelingen samen (Guio et al., 2021; Minderhedenforum vzw, 2019; Plantenga et al., 2022; Sociaal Net, 2021; Struys, J., 2023):

- Omhoogtrekken van de **kwaliteit** van de kinderopvang.
- Reguleren van de **kinderopvangprijs**.
- Omlaaghalen van de **begeleider-kindratio**.
- Aanwerven van **extra kindbegeleiders**.
- Aanpakken van de **wachlijsten** & het **aanbod** vergroten.
- Vertrekken vanuit de **noden** van ouders en begeleiders: ga in dialoog.
- Nood aan een **budgetsverhoging**.
- **Gelijke toegang** voor iedereen in de kinderopvang, in het bijzonder voor kinderen van ouders met een migratieachtergrond en/of in armoede.

REFERENTIELIJST

- Actieplan kinderopvang. (2022, 9 september). Kind en Gezin. <https://www.kindengezin.be/nl/professionelen/sector/kinderopvang/beleid-kinderopvang/actieplan-kinderopvang>
- Baert, S., Deros, E., George, B., Lippens, L., Van Hoye, G., Neyt, B., & Van Hoof, S. (2022). Inactiviteit onder migranten in België.
- Beel, V. (2021, november 17). Kinderopvang: 'Negen kinderen per begeleider is te veel'. De Standaard. https://www.standaard.be/cnt/dmf20211116_98085135
- Beleid kinderopvang. (2021, 1 juni). Kind en Gezin. <https://www.kindengezin.be/nl/professionelen/sector/kinderopvang/beleid-kinderopvang>
- Biegel, N., Wood, J., & Neels, K. (2021). Migrant-native differentials in the uptake of (in) formal childcare in Belgium: The role of mothers' employment opportunities and care availability. *Journal of Family Research*, 33(2), 467-508. <https://doi.org/10.20377/jfr-463>
- Cabrera, N. J., Jeong Moon, U., Fagan, J., West, J., & Aldoney, D. (2020). Cognitive stimulation at home and in child care and children's preacademic skills in two-parent families. *Child Development*, 91(5), 1709-1717. <https://doi.org/10.1111/cdev.13380>
- Debackere (2022, 10 oktober). Een week in de crèche: 'Luiers verversen en eten geven, voor iets anders is er geen tijd'. BRUZZ. <https://www.bruzz.be/onderwijs/een-week-de-creche-luiers-verversen-en-eten-geven-voor-iets-anders-er-geen-tijd-2022-10>
- Demey, D. (2021). Betaalbare kinderopvang in kwetsbare wijken in het Brussels Gewest.
- European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture, (2018). Monitoring the quality of early childhood education and care : complementing the 2014 ECEC quality framework proposal with indicators : recommendations from ECEC experts, Publications Office. <https://data.europa.eu/doi/10.2766/99057>
- Florian, S. M. (2018). Motherhood and employment among Whites, Hispanics, and Blacks: A life course approach. *Journal of Marriage and Family*, 80(1), 134-149. <https://doi.org/10.1111/jomf.12448>
- Guio, A-C., Frazer, H. and Marlier, E. (eds) (2021). "Study on the economic implementing framework of a possible EU Child Guarantee scheme including its financial foundation", Second phase of the Feasibility Study for a Child Guarantee (FSCG2): Final Report, Brussels: European Commission.
- Inkomenstarief. (2021, 20 mei). Kind en Gezin. <https://www.kindengezin.be/nl/thema/kinderopvang-en-naar-school/kostprijs/inkomenstarief>
- Jessen, J., Schmitz, S., & Waights, S. (2020). Understanding day care enrolment gaps. *Journal of Public Economics*, 190, 104252. <https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2020.104252>
- KidsLife - Kinderbijslagfonds. (z.d.). Kiezen voor een betaalbare kinderopvang: hoe pak je het aan? Kidslife. <https://www.kidslife.be/nl/betaalbaar-geluk/kiezen-voor-een-betalbare-kinderopvang>

Kind en Gezien. (2023, 25 januari). Crisiskabinet Kinderopvang. <https://redonzekinderopvang.wordpress.com/kind-en-gezien/>

Kinderopvang krijgt meer tijd voor kerntaken. Ook communicatie tussen kinderopvang en ouders wordt belangrijker. (z.d.). <https://www.hildecrevits.be/nieuws/kinderopvang-krijgt-meer-tijd-voor-kerntaken-ook-communicatie-tussen-kinderopvang-en-ouders-wordt-belangrijker-/>

Lee R., Ruppanner L., Perales F. (2020). "Making it work: Migration, motherhood and employment in Australia". Social Science Research, Volumes 88-89. <https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2020.102429>

Lokaal beleid. (2021, 28 mei). Kind en Gezin <https://www.kindengezin.be/nl/professionelen/sector/kinderopvang/lokaal-beleid-en-loket/lokaal-beleid>

Metadata: Zorg en ondersteuning voor kinderen - formele opvang. (2021). Agentschap Opgroeien. <https://www.vlaanderen.be/statistiek-vlaanderen/zorg/zorg-en-ondersteuning-voor-kinderen-formele-opvang/metadata-zorg-en-ondersteuning-voor-kinderen-formele-opvang>

Minderhedenforum. (2019). Kortgeschoolde vrouwen met een migratieachtergrond. <https://www.minderhedenforum.be/wat-doen-wij/werk>

Ministerie van Algemene Zaken. (2021, 26 oktober). Vaste gezichten en groepen kinderopvang. Rijksoverheid. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/kinderopvang/vaste-gezichten-en-groepen-kinderopvang>

Plantenga, J., Huizen, V. & Leseman, P. (2022). Het maatschappelijk belang van kinderopvang vereist prijsregulering. <https://esb.nu/het-maatschappelijk-belang-van-kinderopvang-vereist-prijsregulering/>

Project Arbeid (2015). Ella vzw. Geraadpleegd op 25 januari 2023 van <https://ellavzw.be/wp-content/uploads/2021/03/Project-Arbeid-ella-vzw-EINDRAPPORT.pdf>

Statistik. (2023, 26 januari). Skolverket. <https://www.skolverket.se/skolutveckling/statistik>

Struys, J. (2023a, 26 januari). Armoede-expert Wim Van Lancker: 'Kinderopvang verplichten? Er zijn nu al te weinig plaatsen'. De Standaard. https://www.standaard.be/cnt/dmf20230126_95581222

Struys, J. (2023b, 26 januari). Pamperprotest in het parlement: 'De ernst is nog altijd niet doorgedrongen'. De Standaard. https://www.standaard.be/cnt/dmf20230125_98044443